

SMARŽU KOMPOZĪCIJAS KOMPONENTES.

Darbi visa gada garumā.
PAVASARIS.

BŪTĪBA
METODIKA
PROCESS
ATZIŅAS

1. BŪTĪBA

Dabas vides estētikas izpratnē – **smaržu kompozīciju** izveidē tiek izmantoti **kaltēti dabas materiāli ar izteiktām smaržas niansēm.**

Kopumā ikvienam dabas materiālam ir sava noteikta smarža, smaka, dvesma u.t.t. Smaržu kompozīciju izveidē tiek izmantoti materiāli, kuru pielietojums smaržu iegūšanai, ārstniecībai, dziedināšanai, ēdiena papildināšanai ir mērāms gadu simtos un tūkstošos. Latvijas Daba ir bagāta ar smaržu niansēm. Cauri gadalaikiem, tās mūs priecē un ļauj izbaudīt plašu aromātu spektru visa gada garumā. Dabas vides estētikas ideja akcentē šīs bagātības **radošā potenciāla aspektus** un piedāvā **metodisko kārtību**, praktisko darba veidus, kā visiem pieejamie un vienkāršie materiāli var kļūt par bērnu izglītības un speciālista pašsakārtošanās resursu.

Smaržu kompozīcijas iedalās:

1.) Kompozīcijas kur tiek izmantoti visi kaltētie augi – augu pumpuri, ziedu ziedlapiņas, ziedkopas, koku un ziedu lapas, zariņi, mizas, saknītes;

2.) Kompozīcija kur tiek izmantotas tikai koku sastāvdaļas – koku miziņas, pumpurus, koku lapas, saknītes, zariņus ... un veidojam kompozīciju no koku “veltēm”;

3.) Kompozīcija kur tiek izmantotas tikai ziedi, ziedlapiņas – šajā kompozīcijas veidā, nav atļauts izmantos kātus, lapas u.c. materiālus;

4.) Kompozīcija kur tiek izmantots viss kas smaržo – tie var būt no jūras izskaloti kociņi, jūras zāles, akmeņi. Var veidot “vasaras. ziemas. rudens. smaržu pudelīti”.

DOMA

DABA

DARBS

DAILE

2. METODIKA

DVE smaržu kompozīciju izveidē tiek izmantoti **tikai tādi materiāli**, kuru smaržas ir veidojušās dabīgi, Dabas dzīvības spēku “programmas” ietekmē. Tās var būt stiprākas, mazāk stipras, vai tikko nojaušamas, taču to **izcelsme un kaltēšana ir dabīga**.

Šajā aspektā slēpjas arī **būtiskākā atšķirībā** no floristikas kompozīcijām un plaša patēriņa smaržu maisiņiem, kuru veidošanā, pārsvarā, tiek izmantoti konkrēti, īpaši skaisti dabas materiāli (*smaržas aromāta radīšanai pielejot ēterisko eļļu*).

Šis ir **BŪTISKAIS NOSACĪJUMS DVE** smaržu kompozīcijas veidošanai.

Ja pamata materiāls tiek papildināts ar specifiskām, pastiprinātām smaržu niansēm, tā vairs nav DVE metodikā iekļaujama nodarbe, bet citas jomas radoša darbība.

Un, lai gan mēs šīs kompozīcijas komponentes praktiski realizējam tikai trīs mēnešus: **novembris, decembris, janvāris** (*atkarībā no gada, reizēm pievienojas februāris*), gatavošanās šim laikam notiek visa gada garumā. **Ziemas mēnešu aktualitāte** saistās ar laiku, kad ir vismazāk saules un mazāk dodamies laukā.

Vērtējot pieredzi, atbilstoši DVE teorētiskajiem aspektiem, kuri sakņojas cilvēka **fenomenoloģijā** un **antropoloģijā**, tieši šie – **trīs tumšie mēneši** ir pateicīgākais laiks **smaržu kompozīciju veidošanas** un dziļam **smaržu pasaules izziņas procesam**.

Saskaņā ar zinātnisko pētījumu jaunākajām atziņām, smaržu pasaules baudīšana, ir nozīmīga cilvēku

“

“Ja pamata materiāls tiek papildināts ar specifiskām, pastiprinātām smaržu niansēm, **tā vairs nav DVE metodikā iekļaujama nodarbe, bet citas jomas radoša darbība.**”

emocionālās pasaules līdzsvara un emocionālās veselības stiprināšanā.

Tā kā – laikā, kad DVE speciālists veic sagatavošanās darbus ziemas mēnešiem, viņš pakārtoti sev nodrošina ikdienas un nedēļas saikni ar Dabu.

Dabas mainība un neparedzamība, uztur tonusā uztveres orgānus un maņas, kustības uzlabo asinsriti un “knibināšanās” ar ziedlapiņām ir sava veida “meditācija”, kura sakārto elpošanu un bagātina sajūtu pieredzi.

Proti – dabas materiāli tiek **1. savākti**, tad **2. atdalīti**, tad **3. kaltēti (žāvēti)**, tad **4. ievietoti** burciņās.

Gada griezumā vēl **četras reizes**, materiāli tiek **pārcilāti, pasmaržoti, pārbaudīti un izšķiroti**. Tā esam spiesti, atkal un atkal, pieskarties dabas materiālam, veltīt viņam laiku, veltīt laiku Dabai un pašam sev. Tas **stiprina** pašu DVE speciālistu un stiprina arī mūs katru kā cilvēku.

“Tā mīlestības nianse, kas plūst caur dabas materiāla smaržām un pašu materiālu ir ļoti, ļoti būtiska kā papildus resurss sevis sakārtošanai un pilnveidošanai.”

NOSACĪJUMI.

Dabas materiāli netiek apstrādāti ar ķīmiskiem preparātiem un papildus karstumu.

Lieliski, ja kompozīcijām, kaltēšanai var izmantot skaidri **zināmas izcelsmes** dabas materiālus. Jāuzmanās ar veikalā iegādātiem, jau gataviem kaltētiem augiem (*piemēram, rožlapiņas*), tās bieži vien ir ķīmiski apstrādātas un **NAV DERĪGAS** Dabas vides estētikas smaržu kompozīcijām. Taču, ja esi īstens DVE speciālists, tad **labāk meklē pats**. Staigā ne tikai pa dārzu un pļavām, bet arī pa grāvmalēm, ceļmalām, kur bieži var sastapt mūsu pašu mežrozīti un maijrozīti ar īpaši smaržīgām ziedlapiņām. Pastaigu laikā, visdrīzāk atradīsi arī tādus materiālus, kas nav mūsu sarakstos.

Jo **vairāk Tu darbosies ar augu vākšanu un ievākšanu**, jo ātrāk attīstīsies **Tava intuīcija** attiecībā par dažādu materiālu izcelsmi, īpašībām, atbilstību izskatam un īpašām smaržas niansēm. **Ir ļoti grūti pateikt**, kurā veikalā pirkta roze ir laba, kurā slikta – tas paliek paša speciālista pārziņā.

Konkrētas rekomendācijas nav iespējams iedot.
Atklāj pati!

Dabas materiālus ieteicams vākt visa gada garumā – sākot no pumpuriem, beidzot ar lapām un arī augu sēklām (*tās arī savdabīgi katra smaržo...*). Ja **būsi vērīga**, arī

“

ATCERIES!

Ievēro VISUS drošības noteikumus!!!

Ja nepieciešams pārskati aizsargājamo un indīgo augu grāmatas; aprunājies ar mammu, vecmāmiņu, vai kādu citu zinošu cilvēku.

Esi īpaši uzmanīga, ja Tev līdzī dodas bērni!!!

Viņi VISU redz un darīs līdzīgi.

ziemā, neskatoties uz Dabas šķietamo sastingumu, atradīsi materiālus, kuri smaržo. Ievērojot **Dabas atbilstības principu**, kas ir viens no noteicošajiem DVE, smaržu kompozīcijas komponentu vākšana, dod mums iespēju sekot visiem **Dabas procesiem** un reizēm piedzīvot **jaukus pārsteigumus**.

Augu pakāpeniska vākšana visa gada garumā, ļauj mums sekot **Gadalaiku principam**.

Izvēloties diennakts laiku, kad vākt dabas materiālus, mēs ievērojam **Laika principu**, kas ir balstīts pašās Dabas norisēs.

Ir augi, kurus labāk **vākt no rīta** (*jāskatās, lai nav rasa/mitrums*). Tie ir spēcīgi smaržojoši augi, jo rīta pusē aromāts nav līdz galam izpaudies, tas vēl ir paslēpies ziedlapiņās.

Ir augi, kurus labāk **vākt vakara pusē**. Tie ir augi ar lielām un smagām ziedkopām, kuri saulē un vējā, zaudējot daļu mitruma, vieglāk pakļaujas kaltēšanai. No rīta, augi ir daudz vairāk piepildīti ar mitrumu, nekā vakara pusē.

Diennakts ritmu ir vērts ievērot, taču nevajag arī pārspīlēt. Droši eksperimentē. Tā atklāsi jaunas nianšes augu īpašībās.

Respektē un cieni šo laiku, kurš Tev ir dots. Ievēro **Klātesamības principu** (*esi šeit un tagad*).

Esot Dabā, izbaudi vērošanu un smaržošanu. Augu nebūt uzreiz nav jāplūc. Tu vari vienkārši izzināt Dabu.. Tu vari atrast jaunus augu, ziedus, vai citu smaržu kompozīcijā izmantojamu materiālu.

“Šajā procesā ir svarīgi ļauties un paļauties laika ritma plūdumam.”

VĀKŠANA

Augu vākšanas procesā, dodoties pastaigā ir lietderīgi paņemt līdzī **maisiņu** (*tas var būt auduma maisiņš, polietilēna maisiņš*), jo nekad nevar zināt, kurš augs un kādā daudzumā, pastaigas laikā Tevi uzrunās. Varbūt, tā būs kāda jauna smaržas nianse, kāds jaunatklāts augs, vai skaistas krāsainas lapas.

Vācot augus ir jāievēro “**mazākās daļas**” princips, kurš nosaka, ka no **viena zara** (*piemēram Ievas ziedi*) **nevajadzētu** novākt **visus ziedus**, bet to darīt pamīšus, pakāpeniski. Šo principu izmantojot arī attiecībā uz zariem (*mazliet no viena zara, tad no otra zara*). Līdzīgi arī ar *ābeļu, plūmju ziediem* – neplūkt visus ziedošā zara ziedus, bet pamīšus ievākt tikai ziedlapiņas. Tādā veidā netiks nodarīts pāri kokam un rudenī varam sagaidīt augļus.

Vācot pļavas puķes, ir ieteicams ņemt vērā līdzīgo “**izlases**” principu – tas nosaka, ka nav **ieteicams ņemt visus ziedus pēc kārtas**, bet ievākt tos pakāpeniski, ņemot **dažus** ziedus un augus no blīvi augošām grupām. Tā kā kompozīcijā tiks izmantotas tikai ziedu galviņas, arī jāvāc ir tikai tās.

“ Ja tas iespējams, tad vācot dabas materiālus plūc tos, nevis griez ar nazi vai šķērēm.”

Pienenēm es ieteiktu ņemt tikai zieda galviņas un mājās atlasīt smalkās ziedlapiņas.

Līdzīgi rīkosimies **arī rudenī**, lasot *asteres vai mārtiņrozēs* – ievāksim visu galviņu un pēc tam atlasīsim ziedlapiņas. Jo **visi ziedu kausiņi un biezi ziedi, žūst ilgi**. Jo biezāka ir lapa vai ziedkopa, jo žūšanas process būs ilgāks.

Runājot par **zāļu tējām**, tās vācam pa dienu (*drīkst vākt arī dienas karstajā laikā*).

**NEVIENU AUGU NEDRĪKST
VĀKT SLAPJĀ LAIKĀ!**
(rasa, migla, lietus ...)

KALTĒŠANA/ŽĀVĒŠANA

Ieteicamie **trauki** augu un ziedu kaltēšanai ir vienreizējie **papīra šķīvji** vai **metāla paplātes**. Var žāvēt uz izklāta papīra. Speciālists var izvēlēties arī citu, sev pieejamu variantu.

DVE smaržu kompozīciju komponentu gatavošanā augi tiek kaltēti labi **vēdināmā, siltā, sausā** telpā.

Augus var likt pie vai uz silta mūrīša, sausā gaisā, bet apzināti temperatūra netiek paaugstināta. *Temperatūrai noteikt ir jābūt istabas temperatūras robežās*, lai augs netiktu pakļauts karstuma ietekmei.

Tas pats sakāms par **tiešajiem saules stariem**, jo starojums un karstums, noplūktā augā, **pārveido** smaržu molekulas.

Augu, ziedu apstrāde ar papildus karstumu vai ķīmiskiem elementiem ir pretrunā ar DVE idejas nostādņem.

Kaltēšanai paredzētos augus ir **ieteicams izklāt plaknē, nevis sabērt biezā slānī**. Iespēju robežās, reizi dienā, tiem vajadzētu pieiet klāt, apskatīt, pabužināt, pamaisīt, patricināt. Ar acīm vai rokām apmīļot savāktos augus. Jāvēro, vai kāda ziedlapiņa nav bojāta.

Jāskatās, lai žāvētajā/kaltētajā Dabas materiālā neiemājo **kukaiņi**. Ja kukainīši Tavu vākumu neatstās, kompozīcijas veidošanā tos izmantot nevarēs.

**Reizēm, kukainīšus var apmānīt, šķīvji uz laiku noliekot ārā, blakus uzpilinot pāris pilienu cukurūdeni. Vabolītes un skudras ir iecienījušas šādu gardumu.*

Jārūpējas, lai ziedlapiņas **nepielīp pie šķīvja**, paplātes un negrib žūt. Arī salipušās ziedlapas var sākt **pelēt** un sabojāt visu savākto Dabas materiālu. Tādēļ, ir svarīga **ikdienas apskate**. Tā Tu arī gūsi labu **estētisko pieredzi** augu pārveidošanās procesos.

Vidējais augu un ziedu **žūšanas/kaltēšanas laiks ir 3 – 5 dienas**. Ja augi neizžūst šajā laikā, sākas pelēšanas procesi.

GLABĀŠANA

Pēc pārbaudes, vai viss savāktais materiāls ir kārtīgi izžuvis/izkaltis, to vara pārlikt **stikla burkā**s. Pēc tam vēl **1- 2 dienas** burciņai vāku neliekam, vai stingri nenoslēdzam. Šajās dienās, **burciņas saturu** vairākas reizes pakratām, pasmaržojam, izpētām vai burciņas saturs ir pietiekami sauss. Tikai pēc **2 - 3 dienām** burkai vāku varam **noslēgt pilnībā**.

Materiālus **var glabāt** arī pārtikas plastmasas traukos. Lai gan pieredze rāda, ka augi plastmasas kastītēs, maisīnos **savu smaržu zaudē ātrāk**, nekā stikla, māla, porcelāna traukos, kuri **smaržas saglabā līdz pat 2 – 3 gadiem**. Protams, glabāšanas laiku nosaka arī paša auga augšanas apstākļi, vākšanas laiks, kaltēšanas kvalitāte, mitruma režīms u.c. aspekti.

* Ja augu vākšanā, palīgā tiek ņemti skolas bērni, viņu ģimenes vai citi cilvēki, tad lūdziet, lai norāda savākto materiālu nosaukumu, ievākšanas laiku un vietu.

Runājot par smaržu kompozīcijās izmantoto augu **kvalitāti**, ir ievērots, tā ir tieši atkarīga no konkrētā **gadalaika izpausmēm**. Ja ir bijusi **sausā vasara**, lapas pie kaltēšanas/žāvēšanas kļūst **nesaturīgas vai sabirst**. Ja ir bijusi **mitra vasara**, augi ir pārāk mitri un nepadodas kaltēšanai – lapas, ziedlapiņas **paliek brūnas** un nav tām raksturīgās smaržas. Līdz ar to šādiem augiem nav kvalitātes un tos **nav iespējams** izmantot veidojot smaržu kompozīcijas.

Sliktāk glabājas augi, kuri ir vākti ceļmalās, blīvi apdzīvotās vietās. Šādi augi ir trausli un apkārtējas vides ietekmē formējušās smaržas kvalitātes pazūd ātrāk.

PIELIETOJUMS

Gatavojoties smaržu kompozīciju veidošanas nodarbībām, augi tiek pārskatīti vēlreiz. Katra burciņa tiek atvērta, izsmaržota; materiāls tiek izvērts uz šķīvja, pārskatīts, pārbaudīta ziedlapiņu un citu materiālu kvalitāte. **Bieži gadās**, ka divi, trīs materiāli ir zaudējuši savu kvalitāti un tāpēc nav izmantojami. Šie materiāli tiek atdoti Dabai – *sadedzināti, ievietoti komposta kaudzē vai izvērti mežā*.

Uzsākot radošās nodarbības, smaržu kolekcijai ir jābūt pārbaudītai un sakārtotai.

DVE metodika nosaka, ka **Smaržu materiālu kolekcijai** ir paredzētas **četras pamata** pārskatīšanas reizes.

Pirmā reize – pirms kompozīciju veidošanas sezonas, novembrī, kad visu pārbadām, izskatām, izsmaržojam.

Otrā reize – kad beidzas smaržu kompozīcijas aktuālais periods – februāris, marts. Tad burciņas tiek atvērtas, pārcilātas, izsmaržotas. Tiek novērtēta dabas materiāla kvalitāte – vai ziedlapiņas nav sabirušas, vai nav parādījies kāds kukainis utt. Liekie materiāli tiek atgriezti Dabā.

Trešā reize ir pavasaris, kad gatavojamies jaunajai augu un ziedu ievākšanas sezonai. Saprotam, kurš augs ir atstājams uz nākamo sezonu, kurš ir vairumā, kurš iztrūkst.

Ceturrtā reize – rudens pusē, kad esam nokomplektējuši savu kolekciju, pievienojuši jaunus savāktos materiālus. Tad vēlreiz atbrīvojamies no kvalitāti zaudējušiem materiāliem.

Atceries! Kvalitāti zaudējušie materiāli netiek mesti miskastē!

Tos var sadedzināt, pārstrādāt kompostā. Vai atgriezt Dabā – mežā, pļavā. Ziema un Dabas transformācijas procesi parūpēsies, lai notiktu “dabīga” un draudzīga mums vairs nevajadzīgā materiāla pārveide. Iespējams, ka kādam mazam dzīvnieciņam vai putniņam, tiks dota iespēja iegūt sev kādu gardumu.

Pateicībā! Pieturēsimies pie vēl viena

Dabas vides estētikas pamatprincipa:

**NO DABAS PAŅĒMĀM,
DABAI ARĪ ATDODAM.**

3. PROCESS

Atbilstoši DVE metodikai, materiālu kolekcija tiek pielietota ziemas mēnešos: **novembris, decembris, janvāris.**

Taču tas nenozīmē, ka smaržu kolekciju ir atļauts izmantot tikai šajos mēnešos. To **var veiksmīgi pielietot** arī citos laikos un citās Dabas vides estētikas nodarbībās, **atbilstoši speciālista** izvirzītajiem profesionālajiem **mērķiem, atbilstoši cikliem**, kuri tiek realizēti.

Ir svarīgi, lai speciālista darbībai un materiālu pielietojumam būtu metodiskais pamatojums un tiktu ievērots **atbilstības princips.**

25 gadu pieredze rāda, ka smaržu kompozīciju kontekstā, šis atbilstības princips darbojas savdabīgi.

Piemēram vācot pavasara ziedus...

Katru ziedu veidu kaltējot atsevišķi, un pakāpeniski, pa mazai šķipsniņai no katra veida, ievietojot atsevišķā traukā, mēs iegūstam konkrētā pavasara laika kompozīciju (*varam veidot maija, pavasara plaukuma, vasaras sākuma, saulgriežu vai ražas laika ziedu kompozīciju*) vasaras sākuma smaržu kompozīciju. Taču noteikums ir tāds – sākuma notiek atsevišķa materiāla kaltēšana, un tikai tad liekam vienotā traukā, to kustinot veicot spirālveida kustības, tā iegūstot īpašu, laiku iemūžinošu smaržu kompozīciju.

4. ATZIŅAS

Kopā ar studentiem Latvijas Universitātē (90 gadu beigās), veicām eksperimentu – izveidojot vasaras, rudens, ziemas kompozīcijas. Sekoja gadījumi, kad vasaras kompozīcijas palīdzēja studentiem rudens depresiju laikā.

Tie bija vairāki gadījumi, kuri ļoti pārsteidza un lika pētīt smaržu iedarbību psiho emocionālos aspektus, to ietekmi uz smadzeņu darbību u.c.

Šajā gadījumā, **Dabas atbilstības princips** darbojas opozīti gadalaikiem.

Rudenī smaržojot vasaras vidū veidotu smaržu kompozīciju, rodas iespēja psiholoģiski, emocionāli, antropoloģiski atgriezties vasarā un restaurēt (*atjaunot*) sevī resursus, kuri saņemti tiešās saskarsmes veidā vasarā, un tādējādi sniegt atbalstu, ārpus gadalaiku noteiktajām laika robežām.

Te pieskaramies **DVE idejas filozofijas aspektiem, jo Dabā laiks ir visu laiku.**

Smaržas, esot viena no Dabas estētiskajām izpausmēm, ļauj cilvēkiem baudīt “ētera” smalko pieskārienu un iepazīt **sakrālā laika** dimensiju. **Dabas miers,** līdz ar to, var **ienākt** cilvēkā un dot papildus **spēkus ikdienā.**

PAVASARIS IR JAU PILNĀ PLAUKUMĀ.

TĀDĒĻ. Tu **vari** un ir ieteicams uzsākt dabas materiālu vākšanu.

TAGAD (*pavasari*) **TU VARI VĀKT:** visu ziedošo koku ziedus, ziediņus. Plūmju, ābeļu, bumbieru, pīlādžu, kļavu, kastaņu, ievu.. ziedus, ziediņus.

Arī mazās meža vijolītes, vizbulītes, maijpuķītes.. gaida Tavu acu un roku pieskārienus. Protams – tulpes, narcises, ceriņus, magnolijas, pienenes, raspodīņi, gaiļpiesīši..

Visvienkāršākās ir koku lapu kompozīcijas. Tām vāc visa veida koku lapu ražu – bērza, kļavas, ievas, liepas ... lapas.

Aizraujošs var izrādīties eksperiments – koka lapu sezonas visā garumā četras reizes (*pavasara sākumā, vasaras sākumā, vasaras viducī, rudenī*) vākt viena koka lapas. Kad būs izkaltējies tās, pamanīsi, ka viena un tā paša koka lapas vasarā smaržo pavisam citādāk.

“ Taču, neplēs lapiņas kuras nav kārtīgi paaugušās! Lai ievāktais un kaltētais materiāls būtu kvalitatīvs atļauj lapām nedaudz paaugties. ”

Tev ir dota iespēja izdzīvot šo laiku, katru dienu – jēgpilni un radoši, tā realizējot vienu no DVE speciālista svarīgākajiem principiem: **katru dienu** pievērst uzmanību kādai no Dabas norisēm, katru dienu pieskarties dabas materiālam, katru dienu izdzīvot mirkli, sajūtot savu unikālo **saikni ar Dabu un sajūst sevi.....**

Smarža ir viena no dimensijām, kura ļauj iesaisties Dabas līdzsvarā un bezgalībā un nojaust visa esošā RADOŠO garu.

Nepaļaujies tikai uz šeit rakstīto. MĒĢINI un piedzīvo šo interesanto Dabas fenomenu – nepārtraukto MAINĪBU un konsekventu KĀRTĪBU.

**LAI VISIEM SKAISTS
PAVASARIS.
UN RADOŠU DOMU PILNA SIRDS.**

WWW.DABASVESTNIECIBA.LV
WWW.FACEBOOK.COM/DABASVESTNIECIBA

DABAS.VIDES.ESTETIKA@INBOX.LV

DABAS
VIDES
ESTĒTIKAS
STUDIJU
APVIENĪBA

